

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 39.

Sambata 21. Octobre

1861.

STAREA INSTRUCȚIUNII PUBLICE

in Romani'a de susu

la finitulul anului scolastic 1860—1861.

Discursu

pronunțiatu cu ocașunea solemnitatei de impartirea premiilor in 29. Iunie 1861 de directorulu școliloru

I. Maiorescu.

(Urmare din Nr. tr.)

Trecundu la instrucțiunea media s. secundaria, avemu a observa, ca dupa ce cele mai multe din creațiunile cele noue propuse de eforia pentru acestu gradu de instrucțiune in budgetulu anului 1860, s'au amanatu de catra adunarea legislativa, nu ne remanu decâtu mai numai institutele ce erau in fiintia si la finitulul anului scolaru espiratu.

Aceste institute se despartu, precum e sciutu, in doue categorii: unele suntu destinate realitatiloru si aplicatiunii loru la viața practica, altele suntu destinate culturai intelectuale științifice spre a prepara pe junime pentru facultati.

Institute de antaia categoria avemu pe cele doue școle profesionale: școla de meserie dela Maurogenie si institutul de agricultura dela Panteleimon.

Adausulu numerului eleviloru, propusu de eforia pentru aceste institute, s'a primitu; in realitate inasa elu nu s'a pututu completa, lipsindu deocamdata la amendoue institutele localele necesarie, precum si fondurile pentru construcțiunea loru.

Cu tôte aceste s'au introdusu in amendoue institutele reforme insemnătoare, elaboranduse si punenduse in lucrare unu nou planu de studii teoretice si de exercitiile practice, si decentralisanduse, pana la unu gradu ôcreare, administratiunea loru,

prin instituirea de consilii locali compuse de directorii si profesorii respectivi, carora 'li s'au datu atributioni destulu de intinse pentru supraveghearea studiiloru teoretice si practice, pentru mantinerea ordinei si a disciplinei si pentru a delibera si a propune totu ce voru crede ca e necesariu pentru prosperarea acestoru institute.

Afara de acestea, pentru școla de cultur'a duduiloru si a gandaciloru de metasa, — școla impreunata cu institutul de la Panteleimon, s'a adusu din Italia unu directoru speciale, care in luna trecuta a si intratu in funcțiune. Dupa dispozițiunile ce s'au luat, eforia astepa o insemnătoare dezvoltare si ințindere in țiera noastră, a acestui importantu ramu de industria, care si pana acum a trasu atentiunea comerciantiloru Europei, si astfelu acestu institutu va coresponde in scurtu timpu destinațiunii sale.

In sirulu instituteloru ecestui gradu de instrucțiune eforia propusese înfiintierea a doue școle comerciale, una in Bucuresti, alta in Braila, precum si înfiintierea unei școle tehnice cu cursuri speciali de aplicatiune. Amananduse tôte acestea, in locu de școle comerciale, in conformitate cu dorintiia exprimata de adunarea legislativa, s'au tramisou doui juni la Genua in remnulu Italiei spre a se prepara prin studiulu științieloru comerciale; iar in locul școlei tehnice a ramasu cursulu de ingineria civile in stare in care a fostu si pana acum.

In gimnasia, institute destinate culturai intelectuale științifice, s'a introdusu unu nou planu de studii, care inasa se va pute esecuta numai cu incetulu si gradatu. Gimnasiulu Mateiu Basarabu, s'a separatu cu totulu de gimnasiulu St. Sava si completanduse in 4 clase, s'a asiediatu intr'unu localu speciale. La gimnasiulu din Craiova s'a adangatu clasa VI.

Afara de internatululu ce se țiene de gimnasiulu

St. Sava și ai carui elevi s'au adăugat până la numărul de 60, alte două internate de băieți cu institute sucursuale ale gimnaziilor s'au înființat din nou în acestu an școlastic: unul după propunerea eforiei cu 25 elevi lungă gimnaziul din Craiova, și altul din inițiativa adunării legislative în capitala țării pentru 60 băieți de prin judecie. Acestu din urmă s'a împreunat cu gimnaziul Mateiu Basarab subtu același directorat. Insa amândouă aceste internate întâmpina dificultăți din cauza localităților în cari sunt asediate.

În generalu mai toate institutele instrucțiunii publice, începând de la școlile satelor până la gimnaziu, suferă mai mult sau mai puțin din lipsa de locale proprii și corespunzătoare destinației lor, — lipsa care merita totă luare-aminte, față cu enorma cifră a chiriilor și cu cheltuielile ce se facu necentenit pentru reparații. E de cea mai imperioasă necesitate a se construi cât mai curând edificii proprii pentru institutele instrucțiunii publice, și mai întâi de toate pentru cele din capitala țării.

Numerul elevilor ce se întretin în cele 3 internate cu cheltuielile statului e astăzi de 145; alți 10 elevi se întretin din fondul Poteca, dintre care 7 în internatul St. Sava, 3 în internatul din Craiova. La internatele de băieți din capitala țării s'a introdus în acestu an muzica corală și gimnastica.

Pe lungă internatele statului, se mai întretin încă 20 de tineri din fondurile asediamentelor Brancovenesci, deocamdată într'unu institutu privat.

Cătu pentru instrucțiunea superioară, destinată a forma bărbați erudiți, cari să fie în stare de a reprezenta inteligența națiunii și de a ocupa în organismul statului diverse funcțiuni constitutive și administrative, avem a nota, ca în acestu an s'a înființat facultatea filosofică, deocamdată cu două cursuri: unul pentru istoria românilor, altul pentru literaturile clasice latine și elene. În lipsa de o lege de admisibilitate la funcțiunile statului, ori de altă lege specială obligatorie, la începutul acestor două cursuri au întâmpinat greutăți; cu încetul însă s'a regăsit frecvența lor, și ele s'au ținut până la încheierea anului școlar.

Existența și completarea acestei facultăți, care în Iași se afla înființată mai de mult, e de mare necesitate, nu numai pentru scopul indicat mai sus

în generalu, ci și specialmente pentru a se prepara prin cursurile ei profesori de gimnaziu de cari avem o lipsă simțită.

Cursurile cele nouă votate la facultatea de drepturi, nu s'au deschis încă, fiindcă concursul publicat pentru ocuparea acestor catedre n'a dat nici un rezultat. Sperăm, că concursul ce e a se publica pentru viitorul an școlastic, nu va rămâne fără succes, mai virtuos ca așteptăm întorcerea în patrie a celorva juri dintre cei 53 ce se întretin în străinătate cu cheltuielile statului, și dintre cari unii au luat în acestu an grade academice în drepturi.

Între institutele ce stau subtu administrațiunea eforiei, mai sunt încă biblioteca colegiului St. Sava și muzeul. Din lipsa localităților speciale, aceste două institute n'au putut lua încă dezvoltarea cerută, cu toate acestea cu venirea noului director din Italia s'au început lucrările pentru clasificarea și învătarea muzeului, din care o parte s'a și asediat în noul edificiu alu academiei, unde are a se muta provizoriu și biblioteca.

În fine de la trecerea seminariilor subtu administrațiunea ministeriului cultelor și alu instrucțiunii publice, a luat și eforia oarecare parte la aceste institute, în cazurile în cari a fostu invitată de ministeriu, nefiind încă definite printr'o lege specială atribuțiunile ei în privința aceasta. Ea a elaborat o nouă programă pentru seminarii, dându o întindere și o dezvoltare mai mare obiectelor de învățatură ce se propuneau până acum înrînsule; a numit așezarea o comisiune specială cu însărcinare de a elabora unu nou regulamentu pentru seminarii. Aceasta comisiune reprezintă în dilele acestea operatulu său.

Aceste sunt lucrările Eforiei în decursulu anului școlar, ce se încheie astăzi.

În tabelele statistice ce se alătură e precizată în date numerice totă instrucțiunea publică și privată a țării. Din ele se constată în comparațiune cu anul trecut, unu progresu însemnatu cătu pentru institutele publice, în câte trele gradele instrucțiunii: în instrucțiunea primară, în cea secundară și în cea superioară.

Numerul școlărilor, băieți și fete, ce se află la finalul anului trecut în institutele publice ale instrucțiunii primare era de 59,512; astăzi e de 65,039: prin urmărire a sporit cu 5527.

Institutele instructiunii secundare aveau la finitulul anului expirat 1254 de scolari, astadi au 1406.

In institutele instructiunii superioare, au studiatu in anul trecut 42 de juni, in acestu anu 55.

Unu progresu insemnatoru se constata in numerulu feteloru ce invatia in institutele publice. Acestu numeru in anul trecut era de 966; astadi e de 2464. Prin aceasta s'a amelioratu proportiunea intre numerulu baietiloru si alu feteloru ce invatia carte. In anul expirat abia la 35 baeti venia o fata care invatia carte, astadi proportiunea sta ca 1. la 22.

Precum amu observatu in anul trecut, se constata si acum, ca in proportiunea in care se imultiescu institutele publice si sporesce frecventia loru, in aceeasi proportiune se impugneada scolele private si decrese frecventia loru.

Numerulu totale alu tineriloru de ambe seesele, ce au frecventatu in acestu anu scolele publice si private e de 70,250; in anul expirat era de 65,346.

Tabelulu comparativu sub lit. C. arata cursulu instructiunii intr'unu periodu de 10 ani si constata unu progresu continuu imbucuratoru. Precum in anul trecut, asia si acum tragu atentiunea barbatiloru nostri de statu asupra acestoru date statistice, in cari fiacare numeru are importantia sea.

Aceasta e astadi starea instructiunii la noi.

Cu totu progresulu ce se vede, ne lipsescu inca multe pana sa vedemu scola in stare de a satisface tuturoru indigintiloru natiunii. Eforia insa, care scie ca romanii s'au distinsu in toti seculii prin zelulu loru pentru scole, spera in luminatulu patriotismu alu corporiloru legislative, convinsa ca, cu aceeasi caldura si generositate, despre cari au datu probe atatu de stralucitorie la alocarea sumeloru cerute prin budgetulu anului expirat, voru imbracisia si pe viitoriu instructiunea publica.

Mass'a cruda (Nyers tömeg.)

Unu cuventu sinceru dintre poporu, de catra unu nobilu donatariu despre: Mass'a cea cruda — a nyers tömegról, si adunarea marcala a Dobocei.

(Urmare din Nr. tr.)

Ce mai libertate si fratietate constitutionale dovediti! apoi totusi mai aveti inca obrazu de a ne si batjocori, si inculpa de reactionari?

Si in fapta voiu nieri nu incetati a ne privi almintrea, decatu intr'adeveru de o masa cruda, deorece voiu nu ve sfili a ne dice si acum: „Fratiloru nemesi, noi totudeauna frati amu fostu cu voi, si frati se si remanemu, deca vreti a scapa de greutatile, si darea cea grea a nemtiului, de finanei, si de duhanu din bolta, se tieneti si voi cu noi“. Si acestea tote ni le spuneti, ca si cum noi n'amu sei nimicu despre tote acelea ce s'au intemplat cu noi.

Din compatimire fratiesca ve spunemu si noi dara prea pucine din acelea ce scimu, ca se nu ve potigniti prea tare in retacirea vostra cea mare, si anumitu:

Noi romanii nobili, intocma ca si cei liberati, scimu cu totii acea:

Cumca, candu ati vinitu voi in tier'a noastra pe la an. 904, noi v'amu intinsu voua man'a cea drepta, si vamu primitu pre voi fratiesce, impartendu din drepturile si averile nostre cu voi, si impartasiendu din tote ce amu avutu.

Pe vatr'a noastra cea strabuna amu traitu noi apoi laolalta in fratietate, si despre lucrurile tieriei si necasurile nostre neamu consultatu fratiesce in dietele de atuncia, cari se numia „Universitas Valachorum et Hungarorum.“

Parintii vostri inse au avutu cugete rele in pectulu loru asupra poporulu nostru tierenn, si insiclara pe o parte a aristocratiei nostre celei mai inalte, ca dandu man'a cu a voastra, si cointielesi cu sasii si secuii, sei faca sclavi pe tierenii nostri, ca nu cumva prin multimea acestora aristocrati'a romana se precumpanesca.

Partea cea mai sanetosa a aristocratiei si nobililoru romani au preceputu indata cugetulu loru celu viclenu, si se puse in fruntea tieraniloru pentru apararea santei dreptati, — dara parintiloru vostri le succesa prin violencia a insielá pe tierenii nostri facandu estia pace cu ei, si asia dela an, 1438 ii desbracara de tote mesile, drepturile, si i facura sclavi, legati de pamentu, pana candu marele si dreptulu Imperatoriu Iosifu alu II. le mai usiura sörtea.

Pe lunga tote acestea romanii cei nobili figurara si la inceputulu secl. 16. totu ca romani; si ei cu strabunii vostri purtau prin comitate laolalta administrati'a, ce firesce strabuniloru vostri nu le placea, — ca se póta ei dara dupa subingarea tieraniloru a eschide dela administratiune — de totu — si pe nobilime a romana, se conjurara cu sasii, si

secuiei laolalta, — cari si cu religiunea se jucau cá cu una pila, si din aceea cauza cea mai mare parte erá trecuti la protestantismu, — se eschida pe relegionarii greco-reserateni dela tóte drepturile politice, cá pe nisce neómeni, ce o si facura. — Acum'esi recunoscú aristocrati'a romana, care se tienea de relegea gr.-reseriténa pecatele cele egoistice si suprematisatórie, cunoscú si viclenia magiara, dara erá tardiu, ca tieranii sclaviti nu le puteau loru ajutá.

Pe lunga tóte acestea nu se incumetára strabunii vostri, ai desbracă pe nobilii romani nici de numele loru nationale, nici a le denegá dreptulu de proprietate teritoriala in comitate, pentruca nobilii romani erau tutudeauna intr'unu numeru mai mare cá ungurii.

In starea aceea precaria, la care au ajunsu nobilimea romana, o parte din ea, atatu din interesu particularu, catu si nationalu au trecutu la protestantismu, si mai cu sama cei din comitatulu Hunedorei, dara cea mai mare parte remase credintiósá religiunii strabuniloru sei.

Din timpulu acela pana la finea secl. alu 17. au trecutu preste tiér'a nóstra cele mai grele si nefericite timpuri, ca apucandu ungurii de asupra romaniloru, acum incepura a se mancá ei intre sene, fiesce care dintre ei voiá a fi domnitoriu, si pornira cu resboiu, — care de care chiamá pe turci, tatari, poloni si nemti intr'ajutoriu, vindea fiesce care tiér'a nóstra fara de a ne intreba, la straini, si o adusera intr'unu timpu acolo, catu ómenii seraciti din tóte, erau siliti asi mancá copii.

Ungurii siliau pe mitropolitii romani din batjocura se le boteza catieii, ei aruncá in prinsóre, ei tirania si 'i batea in piatia Vintiului cu betie pana la móрте.

Catechismulu si alte carti besericesci ale romaniloru le prefacura dupa legea reformata, cá sei desbrace acum si de relege, — cu unu cuventu, nu au fostu batjocura, si nedreptate, care ei se nu o fie facutu romaniloru.

Asia decursera acestea in 200 de ani, pana candu pre'nduratu Ddieu din 'nalt'a ingrigire parintiesca facú, cá dupa vindierile cele multe ale tierii nóstre la turci se devina aceasta sub stapinirea casei domnitórie de acumu.

Cu inceputulu secl. alu 18. inainte cu 160 de ani au pasitu romanii din tiér'a acesta la unire cu be-

serio'a Romei, cá prin conumerarea relegiunei gr.-unite între cele recepte, prin aceasta se 'si recapete si ei, si anumitu nobilimea romana, dreptulu vechiu de a luá parte la administratiunea publica, pentruca cá neuniti era eschisi chiaru si nobilii dela tóte, si aceasta o si pretinsera ei si in dieta din an. 1744.

Pana la an. acesta pamentulu din comitate se numia „terra nobilium, Comitatus Nobilium“ si avea si sigilulu séu „Sigillum Comitatum“ prin urmare pamentulu acesta erá teritoriulu nobililoru in genere alu ungariloru cu alu romaniloru laolalta.

Vediendu inse ungurii, ca romanii nobili acum era voru se apuce la administratiune, si ei voru f siliti a le lasa si acestora vreo bucatíca din bunurile tíerei, si de altmintrelea mai cu sama prin romani castigate, se cointielesera cu secuii si sasii din nou, cá se le deia acum nobililoru de romanu o lovitura de móрте, si asia decretara in art. 6. din 1744, cá nobilii romani pe viitoriu nici sub numele loru propriu se nu mai póta sustá, ci ei prin comitate se se privésca de unguri, in fundulu regiu de sasi, între secuii, de secuii, — adeca ii facura cigani cu corturi, despoindui prin lege dietale si de numele, pamentulu, si teritoriulu loru. Cascati boeriloru romaní mici si mari ochii, si nu ve lasati insielati.

Dela an. acesta inainte, nu mai vedemu la diete intrebuintiatu sigilulu comitatelor, ci deosebitu numai alu natiunei ungare, si de atunci au inceputu a se numi si comitatele de unguresci, eara nu ale nobililoru, de unde per abusum, injustitiam et illegalitatem, se numescu acum chiaru si jurisdictiunile de prin comitate „unguresci!“

In contra atatoru nelegiuri unguresci, de cari si tatarii ar' fi trebuitu se se rusinóze, au redicatu plansóre episcopii romaniloru in an. 1791 in convingere, ca caracterulu ungariloru s'au mai muiétu; ei inse se aratara si atuncia mai nedrepti decatu intunereculu de nópte, si mai barbari decatu ferele cele Selbatece, densii nu voira nicidecum a recunósce drepturile romaniloru de mainainte, si pe episcopi ii amenintiara cu „nota“, tragere pe rota? daca ar' cutezá a mai cere dreptate si a semiscá.

Asia remasera si nobilii romani totu selavi si pana la an. 1848.

In decursulu acesta cercara jurisdictiunile comitatense a pune sub greutati, d. e. facere de drumuri, daré de — proviantu, fenu, ovesu, granu etc. nu numai pe nobilii contribuenti, dara si pe per-

sionari — boerasi immuni, inse ei totu mai scapara cu rugari pe la guvern.

(Va urmá.)

Conjuratiunea infioratória.

(Urmare din Nr. 35.)

Toama asia de puşinu se voru periclita mai de parte interesele romanilor prin contradicerea sasilor in contra unei asemenea contopiri, cá si interesele celor doue conatiuni recunoscute. —

Mai anteu adeva toti sasii benecuetatori suntu convinsi despre aceea, ca straformarea starei politice transilvane, fora alipirea acelei natiuni, de care se tiene cea mai mare parte a locuitorilor, nicidecum nu se póte efeptui, si cumea acestia au tóta dreptatea, candu dicu: „Nimica de noi fora de noi.“ — Adevratu, ca ei nu se potu in treb'a acésta provoca la legi scrise, pentruca acéstea eschidu pe romani, cá atari, dela tóte drepturile politice, si prin urmare si dela tóta consultarea despre viitoriulu Ardealului; inse ei au pe partea loru mintea sanetósa si vecinicele temeuri ale acelu dreptu pe carele 'la intiparitu Ddiu in mintea omenéscá, si pentru aceea ceru, cá uniunea fora de ei nici sese tractédie, nici efeptuédie.*)

Déca se va obiecta inse in contra acestoru principie ici colea, ca contopirea Transilvaniei cu Ungaria chiaru de romani debue se fia dorita, pentruca acea fora osteneala si cá cu una lovitura le da totu acea, ce pe calea desbateriloru si concluseloru dietali in Transilvania ar' puté adjuge: aceea abia pe diumetate este adeveru. — Desfiintierea robotelor, egalitatea drepturiloru politice si religionari ale romaniloru suntu concessiuni, pe care stapanirea statulu lea accepta de obiectele de traptatu in dieta transilvana presenta, sasii voru ajuta regimulu in caus'a aceasta; din partea staturiloru nu póte fi temere de veru una contradicere cu atata mai virtuosu, cu catu, ca nici decum nu se póte presupune, ca cele ce au vorbitu si scrisu ungoru in si afara din sal'a dietala in favórea romaniloru, ar' fi mai multu esite din antipatia catra nemti, decatu din simpatia catra

romanime. — Ce urmédia de aici, cetitorii mei? Prin contopirea cu Ungari'a se voru emancipa astadi romanii; fora de acésta, mane! Prin aceea se voru pune astadi in starea de a se pronuncia garantiile nationale si ale limbei din partea unei majoritati neromane; dara póte se li se franga batiulu asupra acestoru bunuri nepretiuite; fora de contopire castiga mane nu numai unu glasu precumpanitoriu in diet'a transilvana, ci catu se va straforma constitutiunea patriei nóstre intru intielesulu curatu alu sistemii representative, prospectulu celu mai siguru de a se face natiune domnitória interna. Sasii cei benecuetatori prevedu acéstea tóte, si totusi se dechiara in contra contopirei, — in adeveru nu este temeiu de a se dechiara de proditori intereselor romane!

Se póte ca — imputatiunea Redactiunei, disu cu sigurantia, ne este una enigma, ne tortura, fora cá se putemu afla si deslegarea; — se póte, ca autorulu aceleasi dóra se tiene de acea partida, care uniunea cu Ungari'a inainte de pertractarea dietei transilvane o dechiara de fapta pe lege incheieta si de capulu statulu supremu intarita.*)

Si pentru aceea vede in contradicerea cu acésta una prodiune in contra regimulu. — Dara unde este dovad'a acestui asertu in tóta lumea? Intr'aceea, ca Transilvania se tiene de corón'a Ungariei? Nu! Referinti'a locala fundamentala, dupa care Transilvania a fostu una parte a regatulu Ungariei e sciuta, ea a incetatu in prima diumetate a secululu alu sesesprediece; legatuinti'a ei de acum inse

*) Ne rugamu, cá cetitorii se ne intieléga bene. Noi nicidecum nu cugetamu aici la aceea ce dicu francezii „fait accompli“ si diplomatii „factum.“ Ambe principe nu afla radecina pe terenulu legalitatei. Pentru aceea si hotarirea, ca este de a se supune unui factum, sau ba, e tréba istetimei; si cunoscutulu modu de vorbire, a recunósce unu factum, e nimicu mai multu, de catu una manta cu care diplomatii isi acoperu deliriulu. Asia dara protestulu in contra unui factum nicidecum nu se póte numi prodiune, ci mai cu sama s'aru puté desemna negresitu uniunea Transilvaniei cu Ungaria, candu in actulu in forma factica publicatu de „Elenór“ in adeveru s'aru indeplini, precumu Gazeta de Transilvania fórté nimeritu dice: ca istori'a Transilvaniei pentru fi si nepotii nostrii e una fapta a tiranismulu si a silei. —

*) Vedi protocolulu adunantie romane, tiente in campulu libertatii la Blasiu, pag. 9. Nr. 16.

cu coróna Ungariei sta singuru intr'aceea, ca regii Ungariei cá atari suntu deodata si principii Transilvaniei, prin urmare ambe tierile au unu domnitoriu comunu, si acésta pusetiune nu e faptulu, ci se basédia pe tractate si legile tierii precumu-fórte bene o scie acésta Redactiunea lui E. Hirado.*)

Tocma asia de puçinu se póte redima imputatiunea de prodiutiune catra regimu, precumu nescine aru voi a numi imponcisiarea sasiloru la contopirea Transilvaniei cu Ungaria, pre legile sustatórie privitórie la uniune si pe esprima'ta vointia a principelui legitimu. In urmarea artic. alu II. dietalu din anul 1791 Principele Transilvaniei e datoriu a tiené constitutiunea acestei tieri nevetemata pe temeulu diplomei Leopoldine si alu altoru otariri dietali, si sub pretestu, ca sub Leopoldu I. s'a rentorsu la corón'a Ungariei nu se póte aceasi repune cu vetamarea drepturiloru sale si a constitutiunei municipale in starea politica avuta mainainte sub voivodi, sau dóra sese silesca la una intrupare cu regatulu Ungariei. — Ce dice asia dara acésta lege? Ea nu eschide schimbarea referintieloru patriei nóstre catra Ungaria, o face inse aternatória precumu acésta, dupa renturnarea Transilvaniei dela sóra sa Ungaria, cu consecuintia nece se póte altmentrea de insasi voia sa. — Pene in catu si de rege aprobatulu articulu alu dietei ungarice din punctulu de vedere alu unui tractatu libere incheiétu intre ambe tierile l'au privitu, nu e aici loculu de a cercetá; dar' trebue sincere se marturisimu, ca noi contradicerea, ce voru uni a o afla intr'aceea aprobare si intra propusetiunile regii pentru diet'a transilvana, necairi nu o putemu descoperi.

Articulu de lege dietalu alu Ungariei proiectiedia principiulu uniunei, dara lasa punerea fundamentulu fratiesciloru mani ale transilvaneniloru; face mai de parte proiecte despre forma si modulu tractamentulu intrebatiunei, inse deodata dechiera ca acestea proiecte pumai atunci au de a intra in activitate, candu diet'a transilvana learu primi.**)

*) Vedi Bedeus Constit. M. Principatu Transilvan pag. 15. si toti artic. produci acolo din diet'a an. 1791.

**) Neque ex eo, quod Transilvania sub divo Leopoldo I. ad Coronam regni Hungariae redierit, eadem cum laesione iurium et Constitutionum suarum municipalium ad statum pristinum, qui sub Voivodis fuit, reducendum aut reincorporationem cogi possit.

Regele a aprobatu acestu articulu de lege, adeca, elu a dechiaratu, ca o mai strinsa legatuintia a tieriloru acestoru doue de corón'a s'a tienatória si tractamentulu despre aceea ilu incuviintiédia.*)

Marele Principe alu Transilvaniei provóca prestatu cá despre intrebatiunea uniunei Transilvaniei cu Ungari'a cu privintia la legile municipale ale tierii si la legalele referentie ale legiloru fundamentale ale trei recunoscuteloru natiuni si 'i asterna proiecte de lege.**)

Unde este aici contradicere? Toti privescu uniunea de obiectulu unei libere legatuintie a egalu indreptatiteloru tíeri si precum ni se pare, de aceea punu propoziitiunile regesci inainte alegerea cancelariulu de curte si a presiedintelui gub. reg., pentru ca marele Principe póte pretinde cu totu dreptulu, cá la tractamentulu unei cause asia de importante, cum este intrebatiunea uniunei, se nu lipsésca nece unu organu principalu alu gubern. transilvanicu si neci unu factoru alu legislatiunei transilvanice. — De aru voi cineva a adauge la seri'a si cuprinsulu propoziitiuniloru regesci una deductiune, ar' fi aceea, ca regimulu, la intimplare de uniune cu Ungaria, n'aru dori a se nimici de totu independintia si form'a constitutionala transilvanica de astadi.

Venim la imputatiunea de turburari! Ce voiesec Redactiunea lui Hiradó se dica cu aceea? Voim a ne da earasi spre consultarile de o parte si de alta si spre orbecarea intre terenulu putintiósiloru, — altucumu nu se póte. — (??) (Scl. scl.)

Pré stimata Reuniune a femeiloru romane!

Nevesteditóri'a cununa cetatienésca infrata priu manile femeiloru romane din Brasiovu, moscentitórele virtutiloru antice a le ilustreloru matróna romane — capetand'o, pe lungu comitiv'a multu pretiuitei scrisori date in 6. Iuliu a. c., carea binevoiesce a mi o tramite in semnu de recunoscentia pentru meritele mele cele puçine, inse pré 'esistimate din partea Dvóstre, — pre catu m'au surprinsu peste mesura, pe atat'a me face se sentiescu, in consciintia, cumca aceea trebuescu sa o meritezu de aci inainte.

Anulu 60 alu etatei mele l'am ajunsu, cá s

*) Vedi Mesagieriulu transilv. Nr. 34.

**) Vedi Mesageriulu transilvanu Nr. 48.

unu credinciosu operariu alu patriei si alu natiunii mele celei romanesci, pre cari le iubescu nemarginitu, lucrandu pana aci intru o sfera angusta. Numai la apusul vietii mele mi se deschise unu campu mai largu, in care inse minutele staruinteloru mele suntu numerate. Consciinti'ami e impacata, caci nu amu lasatu unu minutu neintrebuintiatu spre a conlucra la pregatirea unui viitoriu mai bunu pentru patri'a si natiunea mea, si decumvá cate odata in ambele directiuni amu fostu reu intielesu: cugetulu mi a fostu liniscitu, pentrucami intrebasesu consciinti'a; nici mai norocosu nu vréu cá se fin, decatu multi altii, pe cari recunosciinti'a ia insogili numai dincolo de mormentu.

Candu amu priimitu multa pretiutele sire a le Dvóstre pré stimate sorori, chiaru si peste voia inca mi a venitu a minte acelu scopu inaltu, care pe Dvóstra, cá si pre nesce angeri scutitoru v'a infratu intr'o cununa, cá se alinati suferintiele orfaneloru; Dvóstra v'ati insogitu pentru a nutri si a cresce orfanele romane, cari in nefericit'a catastrofa din anii 1848 si 1849 remasera fara de parinti; Dómnedieulu charitateri se dee binecuventarea sa peste staruintiele cele curate ale Dvóstre, si pentru totudeaun'a se apere iubi'a patri'a nóstra de asemenea nefericire!

Natiunea, ce are astfelu de fiice cu virtuti rare, póte asteptá cu securitate, cá pururea se vietuésca; astfelu de femei si mame romane in secolulu nostru inca voru nasce Graci, Oratii si Coriolani.

O rogare amu de a indreptá catra Dvóstra stimate sorori! Priimitime pre mine credinciosulu frate alu Dvóstre de membru ordinariu alu Reuniunii si transmitetimi statutele ei, cá in intielesulu acelor'a sami potu plini dorinti'a — éra si pana atunci inca luati cu anima buna dela nime sut'a de fiorini m. a. aci alaturati, facunduve totuodata juruinti'a purcésa din sentieminte fratiesci, cumca despre scopulu acestei insoçiri binefacatorie 'mi voiu aduce a minte intru tóte impregiurarile, insirandulu intre obiectele ingri-gintiei mele.

Recumendandume cordialeloru afectiuni fraterne remanu cu stima sincera.

Alu Dvóstre amate si stimate sorori
Pesta in 16. Septembre 1861.

Sinceru frate si servu.

Manuilu Gozdsu m. p.,
comite supremu alu Carasiului.

(Urmédia a DD. Vladu si Popu.)

Temisióra 30. Augustu 1861.

Dupa socot'a depusa in 30. Augustu 1860 (vedf Gazet'a Nr. 39 an. 1860) despre contribuirile pentru tienerea celoru doi tineri tramisi din Banatu la universitatea din Biena spre cercetarea cursulu filologicu, din contribuintiele anului scolasticu 1859/60 au remasu unu restu de 100 fl.

Remanendu din contribuintiele din Lugosiu unu restu de 55 fl. din anulu scolasticu 1859/60 neplatitu, din acestu restu s'au strinsu in anulu scolasticu 1860/1 26 fl.

In anulu scolasticu 1860/1 contribuirile spre acestu scopu s'au continuatu, si anume au contribuitu: DD. Andreiu Mocioni de Foen 200 fl., Antoniu Mocioni de Foen 200 fl., Georgiu Mocioni de Foen 200 fl., archim. Patriciu Popescul 40 fl., consil. scolariu Const. Ioanovici 30 fl., ingineru de comitatu Const. Pagulescu 20 fl., jude ciercuariu Vasiliu Stoan 10 fl., jude ciercuariu Simeone Manguica 12 fl., econ. din Sacosulu-turcescu Georgiu Cobilasi 20 fl., jude cercuariu Adamu Mihailovici 1 fl., preotu gr.-resar. din Gebza Andreiu Bugarin 3 fl., perceptoru com. Iulianu Ianculescu 20 fl. Sum'a 756 fl. — Din totala suma de 882 fl. s'au datu D. Ioanu Ionasiu stipendiulu pe 10 luni 300 fl., pentru didactrulu pe semestrulu II. alu anului scolasticu 1859/60 20 fl., pentru didactrulu pe cele doue semestre ale anului scolasticu 1860/1 36 fl. 90 cr., pentru cumpararea cartiloru 20 fl., spre acoperirea speselor de caletoria dela Temisióra la Viena si ear' Temisióra 32 fl.

D. Ioanu Lenger stipendiulu pe 10 luni de 300 fl., pentru didactrulu pe semestrulu II. alu anului scolasticu 1859/60 20 fl., pentru didactrulu pe cele doue semestre ale anului scolasticu 1860/1 36 fl. 90 cr., pentru cumpararea cartiloru 20 fl., spre acoperirea speselor de calatoria dela Temisióra la Viena si dela Viena la Temisióra 32 fl.

Adaugundu catra sumele acestea pentru trimitirea baniloru la Viena portulu postalu din anulu scolasticu 1859/60 cu 3 fl. 45 cr., si din an. scolasticu 1860/1 cu 3 fl. 63 cr. Intreaga sum'a celtuita in anulu scolasticu 1860/1 face 824 fl. 83 cr. Subtragundu sum'a aceasta din sum'a contribuintieloru intrate remane unu restu de 57 fl. 12 cr., care se va adaug'a catra contribuintiele ce voru incurge in decursulu anului scolasticu 1861/2 spre acestu scopu.

Precum stipendiulu, asia si ceilalti bani s'au predatu numitiloru DD. filologi pe lunga cuitantia,

care totdeauna se potu vedé la subscriisulu, care de faça locuiesce in Lugosiu. — Portulu postalu se póte vedé din respectivele recepise postale.

Anulu scolasticu 1861/2 e celu din urma, care 'tu au DD. filologi se'lu petreaca la universitatea din Viena. Suntu deci rugati DD. contribuitori de pana acum si toti barbati romani, carora luminarea poporului romanu le jace la inima, a se impartasi si in anulu acestu scolasticu la contributiile pentru sustinerea tinerilor filologi. Ianculescu.

Asociátinnei transilvane

pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Umbre sante! ce ati dormitu, mai de duóe mii de ani,
V'ati treditu din somnulu vostru sub doi archirei romani,
Au dór' tempulu v'au sculatu, se veniti ér' intre noi,
Dovedindune nepoti ai strabuniloru eroi?

Séu ca póte au trecut, ce am avutu se patimimu
Pentru aloru pecate mari; intr'unu sinu se ne unimu.
Gloria, ce au fostu cantatu, cei de susu odata in ceriu,
Au pusu pace pre pamentu? nimicindu catusi de fieru!
Nimicindu ce au fostu fatalu, ce ne totu mai desbina;
Ne uni intr'unu cugetu suntu; sufletulu si anim'a,
Precedendu chiemarea s'a, esti doi archirei santiti,
Nu putura suferi se ne veadia respiti,
Ne chiama se ne unime in cugete si in poteri,
Ne radica unu altariu se adunamu jertfe sub ceri,
Jertfe cari au redicatu pre strabunii nostri eroi
Din popóre mici ce au fostu, mari ai lumii 'nvingatori
„O literatura dar' ne va puté redica“

Disau archireii nostri in curata mintea s'a,
Si cuventulu estu deiescu nu trecú fara resunu,
Pan' la tronulu elu regescu inca se aflà de bunu.
Éta se deschisa dara usi'a unde ne si chiama;
Se unimu jertfe cu totii, cati suntemu d'aceasi mama.
Domnuliu se ne 'nchinamu, care nea rescumparatu
Din tunereculu celu grosu, pentru altu scopu mai inaltu.
Veniti frati! se ne inchinamu, unde ai nostri doi archirei
Facu orari celu inaltu pentru noi blandi fi sei.
Binecuventaréa loru dup' atatea rugatiuni,
In jertfelniculu celu sunt, nu va da desiertatiuni,
Ci 'nviévoru umbrele, ce au dormitu d' atatia ani,
Dovedindu in noi nepoti ai strabuniloru romani.
Ioane Suciú (Szócs).

Conchiamare.

La 7/19. Noembre a. c. adica in dió'a onomastica a Maiestatii Sale Imperatesii Elisabet'a, patróna

Reuniuni f. r. se va tiené in sal'a de adunare din edificiulu scóleloru rom. in preurbu (Scheiu) adunanti'a generale a reuniunei f. r spre darea socotelorlu anului espiratu din partea subsemnatului comitetu; conformu § 8 alu statutelorn r. f. r. — la care suntu invitate tóte membrele reuniuni, active s. a. acelea, cari voru fi depusu minimu u, anuale pana la incheiérea socotelorlu adica pana in 4/16. Noembre a. c.

Brasiovu 17/29. Octombre 1861.

Comitetulu Reuniuni f. r. prin
Mari'a A. E. Popu, presiedinta.

Inscientiare de prenumeratiune
la

Cartea 1-a si 2-a a Istoriei Romaniloru de

T. Liviu P.

in versiune romanésca.

Suscrisulu in anulu trecut, fiindu indemnatu de cativa amici ai literaturii romanesci, traduse si tiparise cartea 1-a din Liviu, alu carei venitu curatu 'lu apromise cá ajutoriu pentru unu teneru romanu dela academia lipsitu de midiolóce, si se obligase cá la casu, candu i-se aru imbracisiá ustené'la cu caldur'a receruta, va traduce in totu anulu celu puçinu dóne carti. Prim'a promisiune nu fú in stare a o impleni pana in minutulu de façia, ca-ce din 500 esemplaria ce tiparise de abiá trecura diumetate, celelalte pana in diu'a de astadi jacu nevendute parte la insulu, parte pre la O. D. colectoru; a dóu'a spre a satisface cuventulu de onóro in catu-va se impleni, ca-ce acum se afla in stare a inscientiá pre O. P., ca a esitu de sub tipariu si cartea 2-a; éra a trei'a o are tradusa, ei miculu salariu profesoralu neajungundu spre acoperirea speselorlu ulterioare, pre lunga a césta mai avendu si téma, ca o va pati, cá si cu cea de antaniu, deócamdata o lasa netiparita.

Deci se semte motivatu a provocá pre O. Pub. cu totu respectulu si de una data alu rogá, cá se benevoliéscá a sprigini cu concursulu séu acésta in-trepredere literaria.

Cartea 1-a, ce constá din 130 pag. e 80 cr. v. a.
Cartea 2-a din 120 in locu 56 cr. v. a. prin
posta 60 cr. v. a.

Dela 10 esemplaria se da unulu rabatu.
Pretiuulu e de a se tramite prin epistole francate.
Blasiu 20. Octobre 1861.

Ioane Antoneli, prof. gimn.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editionea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.